

Välfärdstendens 2014

Delrapport 3: Trygghet för efterlevande

Inledning

Folksam har sedan år 2007 publicerat en årlig uppdatering av rapporten Valfärdstendens. Syftet med Valfärdstendens är att beskriva och granska löntagarnas försäkringsförmåner, både lagstadgade och kollektivavtalade samt privata som de kan omfattas av vid arbetsoförmåga, arbetslöshet, föräldraledighet, dödsfall och ålderspension. Vi jämför på vilket sätt villkoren skiljer sig åt mellan arbetsmarknadens olika kollektivavtal och vad det innebär att stå utanför dessa avtal. Vi undersöker också löntagarnas kunskaper om de kollektivavtalade förmånerna samt behov av och attityder till välfärd i allmänhet och socialförsäkringsförmåner i synnerhet. I år har vi valt att särredovisa Valfärdstendens i fem delrapporter. Denna delrapport uppmärksammar det ekonomiska skyddet ifall familjen drabbas av dödsfall. I anslutning till årets upplaga av Valfärdstendens har vi intervjuat 1 000 löntagare i åldrarna 18-65 år. Till vår hjälp har vi haft Ipsos som genomförde intervjuerna under perioden 10-27 februari i år.

Håkan Svärdman

Välfärdsanalytiker på Folksam

Stockholm oktober 2014

Sammanfattning

- Det ekonomiska skyddet vid dödsfall är väsentligt mer generöst för småbarnfamiljer än för par utan barn.
- Anställda på företag med kollektivavtal har oftast dubbelt så omfattande efterlevandeskydd jämfört med anställda som saknar motsvarande förmåner.
- Knappt sex av tio löntagare känner till det kollektivavtalade efterlevandeskyddet.
- Efterlevande till offentligt anställda kan få en ersättning som motsvarar mer än 100 procent av den avlidnes inkomst.
- Flertalet fackliga organisationer erbjuder sina medlemmar livförsäkring som kan ge betydande engångsbelopp vid dödsfall. Pengar som bland annat kan användas för att lösa bostadslån eller arv till särskullsbarn.
- Efterfrågan på olycksfalls- och livförsäkring är hög. Sex av tio löntagare har tecknat en sådan försäkring. Bland fackligt anslutna löntagare är det ännu fler, sju av tio.

Döden och tryggheten för efterlevande

Det statliga ekonomiska efterlevandeskyddet består av omställningspension, förlängd omställningspension, barnpension och efterlevandestöd till barn samt änkepension som är under utfasning. Skyddet omfattar gifta och sammanboende med barn. Skyddet är väsentligt mer generöst för småbarnsfamiljer, än för par utan barn.

Antalet förmånstagare av barnpension och efterlevandestöd till barn uppgår till drygt 26 000. Antalet tenderar att stabiliseras. I genomsnitt uppgår barnpensionen till 32 500 kronor per år och efterlevandestöd till barn är i genomsnitt drygt 14 100 kronor per barn och år. Omkring 6 500 personer har omställningspension och förlängd omställningspension.

Två former av efterlevandeskydd finns i avtalsförsäkringarna. Dels ett som är kopplat till tjänstepensionen, dels en tjänstegrupplivförsäkring (TGL). Den sistnämnda är obligatorisk för samtliga anställda på arbetsmarknaden som omfattas av kollektivavtal. Utformningen av tjänstepensionssystemens efterlevandeskydd skiftar mellan avtalsområdena. Offentligt anställda har dels en obligatorisk efterlevandepension till vuxen och barn, dels ett frivilligt återbetalningsskydd för den premiebestämde tjänstepensionen. Medan merparten privatanställda arbetare och tjänstemän endast har ett frivilligt återbetalningsskydd i sin tjänstepension. Ett undantag är en grupp privatanställda tjänstemän som kan omfattas av en obligatorisk familjepension ifall de har en lön som överstiger det allmänna pensionssystemets intjänandetak på 7,5 inkomstbasbelopp, vilket motsvarar en månadsinkomst på 35 563 kronor.

Förmånstagare till TGL är i regel maka/make, registrerad partner, sambo och barn. Ersättningen består av ett grundbelopp på högst 6 prisbasbelopp (266 400 kronor), ett barnbelopp på högst 2 prisbasbelopp (88 800 kronor) och begravningshjälp på 0,5 prisbasbelopp (22 200 kronor).

I tabell 1 visar vi den sammanlagda löpnade ersättningen när en familj drabbas av ett dödsfall. Beräkningarna baseras på följande antaganden; en förälder, som är 40 år, avlider och efterlämnar en partner och två barn i åldrarna 5 och 9 år. Vi antar att samtliga försäkrade uppfyller gällande villkor i respektive avtalsförsäkring samt att den avlidnes premiebestämde tjänstepensionskapitalet uppgår till 280 000 för personerna med en månadslön på 20 000 kr och 500 000 kr för övriga. Efterlevande till statsanställda får den högsta sammanlagda ersättningen vid dödsfall. Under de första tre åren efter dödsfallet får de efterlevande 135 procent av den avlidnes inkomst om han eller hon tjänade 20 000 kronor i månaden.¹ Även efterlevande till kommun- och landstingsanställda som har lön under intjänandetaket kan få en ersättning som ligger över 100 procent av den avlidnes lön. Ersättningsgraden för privatanställda är 93 procent om man tjänade 20 000 kronor i månaden och 86 procent för de som tjänade 30 000 kronor i månaden. Samt 72 procent vid en månadslön på 40 000 kronor. Anställda på avtalslösa företag har endast rätt till ersättning från det offentliga efterlevandeskyddet och då blir den sammanlagda ersättningen vid dödsfall 70 procent om den avlidne tjänade 20 000 kronor i månaden, 58 procent vid en månadslön på 30 000 kronor och 50 procent vid 40 000 kronor i månadslön.

Utöver de löpnade ersättningarna utbetalas även tjänstegrupplivförsäkringar för kollektivavtalsanställda. Därutöver har merparten fackligt anslutna löntagare också en grupplivförsäkring via sitt fackliga medlemskap. I tabell 2 visar vi den sammanlagda ersättningen för tre olika familjer. Vi utgår från ovanstående antaganden för en familj som drabbas av ett dödsfall, samt att de bor i villa och har en belåningsgrad på 1 191 000 kr.² Familjernas årsbruttoinkomst uppgår till 600 000 kr och varje månad har de 13 708 kronor kvar till övrig konsumtion såsom semester, bil

¹ Ersättningstiden varierar mellan olika avtalsområden varför vi har valt att begränsa exemplet till 3 år

² Antagen belåningsgrad motsvarar den genomsnittliga belåningsgraden för personer mellan 36-50 år enligt Finansinspektionens rapport Den svenska bolånemarknaden 2013

och nöjen. Efter att den i familjerna med högst lön avlider förändras villkoren påtagligt, men försäkringarna mildrar eller till och med undanröjer den ekonomiska skadan. Det gäller i synnerhet efterlevande till kommuntjänstemannen som får en betydande förstärkning av hushållsekonomin under de efterföljande fem åren efter dödsfallet. Den ekonomiska situationen förändras marginellt för målarens efterlevande. Dessutom ger livförsäkringarna familjerna en betydande ekonomisk buffert för att eventuellt lösa lån och arv till särskullsbarn. Situationen blir däremot betydligt mer besvärlig för familjen där den avlidne IT-teknikern saknade både kollektivavtalade såväl som individuella försäkringsförmåner. Familjen kommer endast ha 5 352 kronor per månad kvar till övrig konsumtion och sakna en ekonomisk buffert.

Tabell 1: Sammanlagd ersättning till efterlevande under de första tre åren efter dödsfallet, bruttoersättning (kronor /månaden)

Ersättning, kr/mån	Anställd utan kollektivavtal			Privatanställd arbetare			Privatanställd tjänsteman		
Månadslön	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Omställningspension och förlängd omställningspension enligt lag.	7 881	8 300	9 839	7 881	8 300	9 839	7 881	8 300	9 839
Barnpension enligt lag.	6 036	9 054	10 733	6 036	9 054	10 733	6 036	9 054	10 733
Efterlevandepension till vuxen enligt tjänstepensionsavtal.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Efterlevande pension till barn enligt tjänstepensionsavtal.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Återbetalningsskydd	0	0	0	4 700	8 333	8 333	4 700	8 333	8 333
Total ersättning	13 917	17 354	20 572	18 617	25 687	28 905	18 617	25 687	28 905
Ersättningens andel av den avlidnes lön	70 %	58 %	50 %	93 %	86 %	72 %	93 %	86 %	72 %

Ersättning, kr/mån	Statsanställd			Kommun- och landstingsanställd		
Månadslön	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Omställningspension och förlängd omställningspension enligt lag.	7 881	8 300	9 839	7 881	8 300	9 839
Barnpension enligt lag.	6 036	9 054	10 733	6 036	9 054	10 733
Efterlevandepension till vuxen enligt tjänstepensionsavtal.	4 440	4 440	6 437	3 000	4 500	6 000
Efterlevande pension till barn enligt tjänstepensionsavtal.	4 000	6 000	8 888	2 800	4 200	6 718
Återbetalningsskydd	4 700	8 333	8 333	4 700	8 333	8 333
Total ersättning	27 057	40 100	48 203	24 417	38 360	45 596
Ersättningens andel av den avlidnes lön	135 %	134 %	121 %	122 %	128 %	114 %

Tabell 2: Sammanlagd nettoersättning till efterlevande barnfamilj vid dödsfall. Familjerna bor i villa och har två barn, 5 och 9 år. Kronor per månad.

Före dödfallet		Efter dödsfallet	Efterlevande till:*		
			IT-tekniker utan avtal och saknar livförsäkring	Målare, anställd med avtal och medlem Målarna	Kommun-tjänsteman och medlem i Vision
Inkomster:	kr/månad:	Inkomster:	kr/månad:	kr/månad:	kr/månad:
Förälder 1lön	30 000	Förälder 2 lön	20 000	20 000	20 000
Förälder 2 lön	20 000	Barnbidrag	2 250	2 250	2 250
Barnbidrag	2 250	Omställningspension	8 300	8 300	8 300
		Barnpension	9 054	9 054	9 054
		Efterlevandepension och återbetalningsskydd enligt avtal, löpande under 5 år.	0	8 333	17 033
		Livförsäkring enligt avtal, engångsbelopp	0	467 250	467 250
		Livförsäkring via facket, engångsbelopp	0	166 600	320 000
Nettoinkomst	40 868	Löpande nettoinkomst	28 930	36 710	40 970
		Sammanlagt livförsäkringsbelopp.	0	633 850	787 250
Utgifter:		Utgifter:			
Villa (netto)	11 570	Villan (netto)	11 570	11 570	11 570
Mat	5 740	Mat	4 305	4 305	4 305
Kläder	2 350	Kläder	1 763	1 763	1 763
Hygien, sport	1 840	Hygien, sport	1 380	1 380	1 380
Barnomsorg	1 260	Barnomsorg	1 260	1 260	1 260
Övrigt nödvändigt	4 400	Övrigt nödvändigt	3 300	3 300	3 300
Utgifter totalt:	27 160	Utgifter totalt:	23 578	23 578	23 578
Kvar till övrig konsumtion:	13 708	Kvar till övrig konsumtion:	5 352	13 132	17 392
		Buffert för att lösa lån och sårkullsbarn.	0	633 850	787 250

*Alla beskattningsbara ersättningar är beskattade enligt skattetabell 31 för 2014. Utgifterna för levnadskostnaderna utöver bostaden har reduceras med 25 procent efter dödsfallet. Kommunanställd för efterlevandepension enligt tabell samt ett återbetalningsskydd som är beräknat på ett pensionskapital på 500 000 kr.

Hög och stabil efterfråga på olycks- och dödsfallsförsäkringar

Sedan år 2010 ser vi att löntagarnas kännedom om de kollektivavtalade förmånerna som utbetalas i samband med dödsfall tenderar att minska. I år är det knappt sex av tio löntagare som uppger att de känner till försäkringsförmånerna, medan nästan två av tio tror att försäkringarna saknas. Bäst kännedom om efterlevandeförmånerna har personer som är organiserade inom LO-förbunden där 75 procent känner till förmånerna. Medan motsvarande andel uppgår till 66 procent bland medlemmarna inom TCO-förbunden och 53 procent hos Saco-förbundens medlemmar.

Efterfrågan på olycks- och dödsfallsförsäkring har fluktuerat svagt under perioden 2008 – 2014, men är alltså osedvanligt hög jämfört med andra privata försäkringsprodukter som har till syfte att komplettera det statliga socialförsäkringssystemet. Sex av tio löntagare uppger att de har tecknat en olycks- och dödsfallsförsäkring i år. Bland fackligt anslutna löntagare är det fler, sju av tio.

Diagram 1: Löntagarnas kännedom om de kollektivavtalade förmånerna vid dödsfall, samtliga (procent).

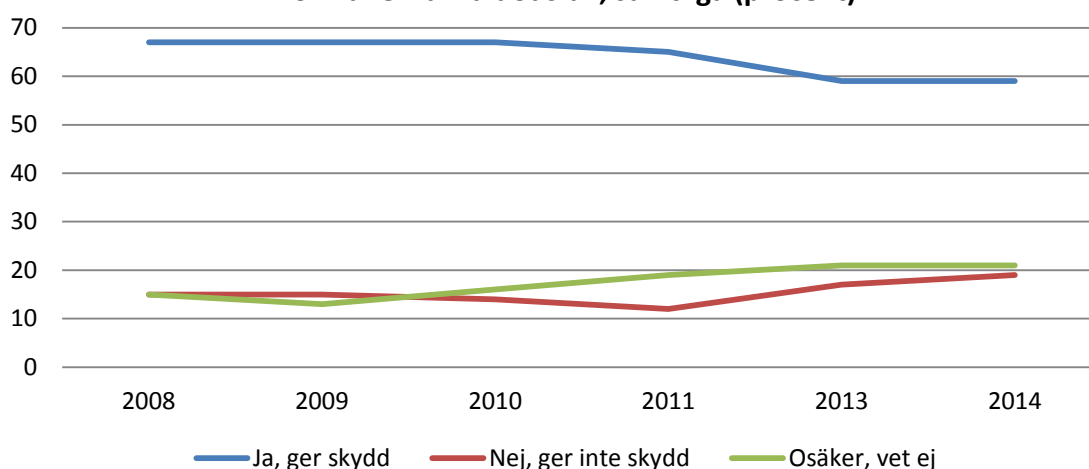

Diagram 2: Andelen löntagare som har tecknat en privat olycks- och dödsfallsförsäkring (procent).

